

Onemoglostna psihoza; simulacija.

(Sodno-zdravniško mnenje.)

Proti 39letnemu, samskemu, v Zagorico pri Podgori pristojnemu posestniku Mihi Jančarju uvela se je radi sumnje izvršenega izneverjenja sodna preiskava, katera je pa toliko obtežilnih momentov zanj dognala, da je državno pravdnštvo naperilo radi inkriminovanih dejanj proti njemu obtožbo in zajedno odredilo zavarovalni zapor. Jančarja se je dolžilo, da je na svojem mestu kot predsednik krajne posojilnice tuj denar povernil, ko ni raznim strankam pripadajočih vsot pravilno vknjižil, drugih zopet ne izplačal, zanašajoč se na slabi spomin posojilničnih članov in računajoč s tem, da je v svoji osebi združeval takorekoč vsa uradna činovništva, da je bil edini v odboru, ki je razumel nekoliko knjigovodstva, in se je vsled tega torej precej varnega čutil.

Miha Jančar sedel je 3 mesece v samotnem zaporu, potem pa se ga je odpustilo proti kavciji na prosto; za konec aprila — torej nekako 5 mesecev po njegovi aretaciji — pa se je razpisala glavna razprava. Do te vendar ni prišlo, kajti naznanilo se je sodišču, da se pojavljajo v zadnjem času pri Jančarju znaki blaznosti.

Med tem pa je došla sodišču nova ovadba, češ da je Jančar tudi kot predstojnik krajnega šolskega sveta zagrešil razne denarne nepravilnosti. Zaslišalo se ga je tedaj pri okrajnem sodišču o tej novi zadevi. Tedaj pa se je obnašal Jančar jako čudno; o krajnem šolskem svetu sploh ni hotel ničesar vedeti, trdil je, da ni bil in da ni njegov prvomestnik, in še več drugih podobnih reči.

A še v drugi zadevi je bilo ob tem času Jančarju pri okr. sodišču opraviti. Sosed, s katerim je imel pred kratkim rabuko, ga je baje telesno težko poškodoval. Kakor trdijo priče, vprašal je že nekoliko vinjeni Jančar v znani vaški gostilni omenjenega vaščana, koliko je ura. Ko jo je ta potegnil, da pogleda nanjo, mahne Tavčar brez vzroka po njej, raztrga mu z udarcem verižico in mu polomi vrhutega uro. Na to sta se pričela gosta ruvati, in konec je bil, da je postrežljivi prijatelj Jančarja pahnil skozi vežne duri, tako da se je ta poškodoval pri tem. Psihološki

je cel prizor povsem teman — nobena priča se ne izraža dovolj jasno, kako je pravo na pravem Jančar tedaj prišel do svojega čudnega postopanja. Ali je bila to hudomušnost, ali zlobnost, ali pijanost, ali želja po pretepu ali kaj je bilo to, ki je povzročilo opisano situvacijo. Dá, izpovedi o tedanjem psihičnem stanju Jančarjevem nasprotujejo si celo skrajno. Dočim izjavlja prva priča, da je bil tačas Jančar samo nekoliko vinjen, trdi druga, da je bil popolnoma pijan. Tretja zopet je mnenja, da se je Jančar tedaj tako čudno vedel, kakor da bi bil blazen. Najimennitnejše pri vsi stvari je pa to, da Jančar sam o vsem pretepu neče ničesar vedeti, trdeč, da je poškodbe pri nekem padcu raz svoj voz dobil. Pri nadaljnem zaslišanju je trdil med drugim tudi, da je 15 let star, da ne ve imen svojih staršev ter da ne pozna bankovca za 20 kron itd.

Sodišče je vsled tega odredilo, naj preiščeta dva zvedenca njegovo duševno stanje. Tedaj je bil Jančar jako potr in brezbrizen; tožil je, da ga glava boli, da nima teka in da slabo spi. Ponoči vidi baje strahove, ki prihajajo v dolgih haljah k njemu, v rokah sekire in vrvi držoč. Tudi glasove sliši, ki mu groze in prete in ga strašijo. Zvedenca sta tedaj izjavila, da ne moreta oddati končnega mnenja, in radi tega je sodišče ukrenilo odposlati Jančarja na opazovanje njegovega duševnega stanja v deželno blaznico na Studenec.

V nasprotju vsemu temu pa se je Jančar, predno je odšel iz samotnega zapora, popolnoma mirno in urejeno obnašal, se jako spretno zagovarjal, kazal dober spomin in bil videti dosti prebrisan. Način, kako je svoja sleparstva izvajal, bil je vedno isti in z vso pravico velja uvaževati sodnikovo pripombo, da je Jančarjevo postopanje bilo izmišljeno in sistematično izvajano.

Še nekaj anamnestičnega treba navesti, kar po mnenju Jančarjevih sovaščanov govori za njegovo blaznost. Ko je prišel pred nekaj dnevi k Jančarju znan sodni sluga, pokazal mu je krušni nož, s palcem poskušal brušnjo ter pripomnil: »Nož je premalo oster, po gnojne vile pojdem«.

Kar se je dalo poizvedeti iz ostalega življenja obdolženčevega, naj navedem še v nastopnem. Kakor deček prestal je Jančar težek legar, pred nekaj leti pa se je ob priliki vaškega požara nekaj na glavi poškodoval in ožgal. Glede Jančarjevih

rodbinskih razmer je reči, da je obdolženec jako težko obremenjen, prav posebno od očetove strani. Pozornosti je vredno dejstvo, da so končali trije sorodniki vsled samomora, da sta se dva popolnoma izgubila, da jih je bilo več težkih alkoholikov, nekaj pa jih je trpelo na metavici, drugi zopet, da so bili blazni. Miha Jančar je pohajal v šolo, priučil se je ondi pisanja, branja, in računanja in je bil na glasu mirnega, a nekam čudnega možakarja. S svojo okolico je v splošnem precej dobro shajal. Bil je na dobrem glasu, in imeli so ga celo za posebno »prebrisanega in umnega«. Splošno se trdi o njem, da je bil precej udan žganjepitju.

Imel sem priliko spoznati tudi enega njegovih bratov. Pripomniti moram, da dela le-ta vtis težko degeneriranega človeka; pravcati tip Lombrosovega »uomo delinquente«.

Miha Jančar, došel v blaznico, ne govori sam od sebe ničesar, je povsem miren in nikakor ne skuša orientirati se. Po več ur sedi nepremično in zre apatično predse na tla. Ne občuje z nikomer, a odgovarja na vprašanja še precej uslužno, čeprav je treba čakati časih dokaj dolgo. Govori počasi in tiho; glas se mu malo spreminja in večkrat mu zastane. Čez nekaj dni se vidi, da se je izpraševanec povoljno orientiral, pravi, da je bolan, da ga glava boli. Blazen pa da ni, mogoče je, da je bil, to pa ve, da ga spomin jako zapušča. Zahtevi, naj iztegne jezik, naj da roko, ustreže Jančar zapozneno, a zastane potem leseno v zavzeti kretnji preko normalnega časa. Pripoveduje, da je potrč, razdražen in da se boji; česa, da ne ve. Tudi mu je neznano, čemu je v blaznici, ne spominja se, kako je došel semkaj, ve pa, da ni ničesar zakrivil. Kaplan je vsega kriv, ta je kradel, ostali so vse napačno vknjižili, sedaj pa je čisto krivično vse padlo na njegga itd., itd.

Telesno je Miha Jančar precej krepek mož, upalih, zvenelih, a nabuhlih lic; vidne sluzenice so jako blede, in taka je tudi koža. Vegetativni organi so v redu, razen nekoliko povečanih vranic in zamolklih srčnih utripljajev. Živčni sistem ne kaže nikakih boleznih znakov. Posebno pa bodi poudarjeno, da ni nikjer najti nerednosti glede senzibilitete in motilitete. Zenice

se krčijo pravilno na luč in mero; kožni in kitni odskoki so nekoliko živahnješi. Jezik in roke se treso močno in v neredni valovitosti. Črepinja je po svojih obsegih nekoliko pod normalo, in ni, kakor tudi ne hrbtenjača, občutljiva niti ob pritisku niti ob udarcu. Govor je brez napak, brez izpodtikanja in hezitacije. — Znakov (anatomičnih) razplemenjenja ni najti na preiskovancu. Uhlja sta nekoliko skažena in nelepa za pogled.

Tekom opazovalne dobe je pripovedoval Jančar prilično, da so pred nekaj meseci udrli hudiči ponoči v njegovo hišo; imeli so na glavah kute in so ga hoteli obesiti. Prišli so baje skozi okna, iz katerih so mreže izlomili. A prihodnje jutro ni bilo na njih ničesar opaziti, tako da se je sam skrajno čudil. — Drugokrat je videl zopet 3 hudiče, ko je bil na poti v domačo vas. Bežal je pred njimi, kar je mogel, in končno dospel do koč, kjer se je ravno molilo, na kar so se hudiči porazgubili.

Kolikorkrat tudi pride govor na vzrok njegove internacije, se izogne vedno vsem odgovorom, ali pa se skuša vprašanjem izmuzniti, da preide takoj na drugo stvar, ali da odgovori z brez-pomembno frazo. Njegov spomin da je slab, on pa da bi vse pojasnil, če bi se le količkaj spomniti mogel. V tem, da se ne more ali ne mara spomniti, ostane Jančar neverjetno žilav, neizprosno trd in dosleden, tako da se le jako težko posreči izvabiti iz njega kako izpoved, ki potem verjetnost njegove nedomiselnosti (Unbesinnlichkeit) jako omejuje. Tako n. pr. ve imena več učiteljev, ki so služili v domači vasi; pravi pa, da se ne spominja, kdaj mu je domačija pogorela. Koliko denarja se mu je od doma v poboljšek poslalo, o tem je Jančar približno poučen; ne ve pa, kaj je včeraj, ne kaj pred dobro uro jedel. Tudi pravi, da ne ve, koliko oltarjev ima domača cerkev, vprašanje, na katero že močno bebasti bolniki še precizno odgovarjajo.

Na mnogo vprašanj odgovarja brez dvoma namenoma neprikladno, naravnost narejeno-bedasto; kajti faktična zavestna jasnost (Bewusstseinshelligkeit) njegova, njegova sorazmerno malo bolešno spremenjena asocijativna igra in percepcija in ne posebno težko oškodovani tok idej ne dadé sklepati na tako mogočne zevi v psihičnem delovanju njegovem, kakor jih obdolženec navidezno kaže.

Ravnotako producira časih čenčarije in budalosti, ki vzbujajo sum, da so narejene. Pravi, da namerava iti ropat v planine, da hoče postati divji lovec, da pojde planinskih jelenov streljat; drugikrat zahteva, naj se mu napravi na oddelku čebelnjak, naj se mu dovoli, da gre domov po konje, s katerimi se bo vsak dan iz blaznice na lov vozil. Prilичno zopet trdi, da ima postati v kratkem župan, da so ga uprav radi tega v blaznico poslali. Zadnje dni je pripovedoval, da je ponoči zopet videl strahove: ljudi, velike in močne, s tičjimi glavami, kljuni in kremplji, ki so ga hoteli razmesariti itd.

Jako čuden je tudi Jančar glede svojega afektivnega življenja. Brezdvomno je ozadje le-tega ono težke depresije, katera pa časih neverjetno naglo preide v razuzdano veselost z razposajenim, pri katatonikih navadno opazovanim smejanjem, a se par trenutkov potem zopet spremeni v solzpolno jokavost, ne da bi bilo najti za katerožekoli kakega zunanjega vzroka.

Proti koncu opazovalne dobe je bil Jančar skoro tak, kakor pri vzprejemu; tih, sam zase, nepristopen, zamišljen. Tožil je časih, da mu razbija po glavi, da ga tišči v njej in da mu peša spomin. Inače se ni nič izpremenil.

Mnenje.

Ako tudi ni bilo mogoče dokazati pri Mihi Jančarju somatičnih znakov razplemenjenja, vendar ne smemo pozabiti, da je preiskovanec dedno jako težko obremenjen, da so v njegovi rodbini blaznost in psihopatični pojavi navadni, in da moramo z ozirom na vse to priznati, da je Jančar nedvomno za psihopatijo vsaj jako disponiran, če ga že ne maramo naravnost imenovati razplemenjenca.

Podlaga je torej dana, na kateri pri takih ljudeh pride večkrat potem, preje ali sleje do izbruha psihoze, svojevrstne in atipične in oddaljujoče se od navadne, ostro očrtane slike poznanih kliničnih bolezenskih jednot, a vendar z vsemi znaki prave duševne bolezni.

Dva znaka prevladujeta v bolezenski sliki: zavore (Hemmungen) in depresija, za katere še lahko uvrščamo labilne afektivne pojave. To vse prav gotovo ni narejeno. Ako poleg

tega še pomislimo, da je izpraševanec skrajno brezkrven, tedaj se težko ubranimo misli, da imamo opraviti z onemoglostno psihoso (Erschöpfungspsychose), nastalo na psihopatični podlagi, izzvano po priličnih vzrokih — razburjenosti, samotnem zaporu, strahu pred kaznijo itd. V simptomih, kakor jih je opazovanje dognalo, najde psihoza svoj dovolj jasen izraz, četudi je nekaj posebnega, atipičnega, ne obče navadnega v bolezenski sliki, kar gre skoro gotovo na rovaš obstoječega kroničnega alkoholizma, za kar govori posebno produciranje onih strahovnih nočnih vizij, stoječih pač na meji normalnih sanj in alkoholskih fantazmov.

Omenil sem že pri raziskavi, kako je soditi o spominskih defektih bolnikovih. Da mu je spomin res znatno opešal, in da se bolnik tudi sam tega zaveda, je verjetno in je skoro gotovo tudi resnično; na drugi strani pa moram odločno naglašati, da tako slab spomin, kakor ga navidezno kaže Jančar, vendar ni v pravem razmerju s sorazmerno neznatnostjo ostalih bolezenskih znakov. Ako bi dvomili na stavljeni diagnozi in se posebno ozirali na spominske izpadke (Ausfälle), tedaj bi prišlo diferencijalno-diagnastično samo dvoje bolezni v poštev: paraliza in Korsakowega psihoza za (Polyneuritis). Ali diagnozo ene kakor druge nam nedostaje vsakega drugega znaka (pred vsem telesnih simptomov), in tako moramo tudi te pomisleke odkloniti. Amnezije, s katerimi hoče učinkovati Miha Jančar, smatrati je za pretirane in spačene, bodisi že iz teh ali onih vzrokov. Presenetiti pa to ne sme, saj uči izkušnja, da kažejo uprav psihopati, navzlic obstoječim psihotičnim izbruhom, prav pogosto močno izraženo tendenco k pretiravanju, k simulaciji, laži in etičnim defektom.

Glede na razpravljane točke izjavljam:

1. Miha Jančar je bil za časa, ko je zakrivil inkriminovana dejanja, sicer psihopatično disponiran človek, a je bil v zmislu zakona duševno zdrav in torej presoden.

2. Pozneje se je razvila na omenjeni podlagi onemoglostna psihoza z nuanso alkoholintoksikativnega značaja.

3. Ta psihoza trpi še danes. Miha Jančar je sedaj v zmislu zakona blazen, nepresoden in nezmožen, da opravlja sam svoje posle.

4. Miha Jančar simulira navzlic obstoječi psihozi.

5. Ni izključeno, da se sedanja bolezen izdatno izboljša, dà, celo restitutio ad statum quo ni povsem izključena.

Dr. J. Robida.